

ВІДГУК

офіційного опонента

**на дисертаційну роботу Наталії Михайлівни Журбенко
на тему «РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)**

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

В умовах воєнного стану та важливості відновлення економічної стабільності України, обрана тема дослідження набуває особливої актуальності. Аграрний сектор є ключовим гравцем у забезпеченні продовольства та створенні робочих місць, але після воєнних подій потребує системного відновлення. Розбудова та оптимізація виробничого потенціалу аграрних підприємств не лише сприятиме ефективному використанню природних ресурсів, але й стане ключовим чинником для залучення інвестицій. Інноваційні стратегії та управління розвитком ресурсів відіграють критичну роль у вирішенні економічних труднощів, забезпечуючи необхідну привабливість для інвесторів та сприяючи сталому відновленню та розвитку аграрного сектору в Україні. Особливо важливо врахувати, що залучення інвестицій в аграрний сектор сприятиме не лише відновленню, але й збільшенню його конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Дослідження та розробка інноваційних стратегій, спрямованих на оптимізацію ресурсного потенціалу, стануть кроком до створення сталих, високопродуктивних та екологічно ефективних аграрних підприємств, що відіграють стратегічну роль у розвитку національної економіки.

Дисертація Н.М. Журбенко виконана у відповідності до плану науково-дослідної роботи Сумського національного аграрного університету «Розвиток систем забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U002754, 2016-2020 рр.), «Організаційно - економічне забезпечення розвитку ринків агропродовольчої продукції» (номер державної реєстрації 0116U002755, 2016-2020 рр.) та «Управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах інноваційного маркетингу» (номер державної реєстрації 0119U100250, 2019-2022 рр.), згідно яких автором обґрунтовані та розроблені теоретичні засади, методичні положення та прикладні рекомендації щодо розвитку виробничого потенціалу аграрного підприємства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність

Якісний аналіз дисертації свідчить, що здобувачем виконане достатньо глибоке вивчення теоретичного базису поставленого наукового завдання. Журбенко Наталія Михайлівна опрацювала достатню кількість наукових літературних джерел, вивчила позиції широкого кола дослідників з проблематики, яка розглядається. Дисертація характеризується чітким дотриманням при поданні матеріалів та результатів обраної авторкою логіко-структурної схеми дослідження. Сформульована мета та визначені завдання дослідження дозволили дисертантці вдало застосувати залучений методологічний та методичний інструментарій; провести стратегічний аналіз; удосконалити методичні засади розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств, провести оцінку та визначити перспективи розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств в умовах війни; дослідити можливості та потенційні сфери залучення інвестиційних ресурсів в розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств; розробити механізми використання інноваційних інструментів розвитку та трансформації виробничого потенціалу в умовах підвищеного ризику. Зміст дисертації повною мірою відповідає обраній темі дослідження. Обґрунтовані в дисертації рекомендації пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами. Отже, отримані при виконанні дисертаційної роботи наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними.

Дисертаційна робота Наталії Михайлівни Журбенко за змістом, сутністю, структурою та оформленням відповідає вимогам МОН України, містить вступ три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

Основні наукові результати та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У науковому дослідженні проведено автором достатня кількість оригінальних підходів до розробки та обґрунтування методологічних та теоретичних засад, методичних положень і практичних рекомендацій щодо інноваційно-інвестиційної детермінанти розвитку агропродовольчої сфери економіки.

Основні наукові результати дисертаційної роботи наступні:

Наукова новизна дисертаційної роботи Журбенко Н.М. полягає в отриманні нового розв'язання складної проблеми формування та впровадження механізму управління економічною стійкістю аграрних підприємств. Слід зазначити, що авторці вдалося модель антикризового

управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства в умовах підвищених ризиків, яка орієнтована на задоволення потреб потенційних споживачів, удосконалення організації процесів загального управління якістю на основі впровадження міжнародних стандартів з менеджменту, задоволення потреб працівників у постійній мотивації праці, самовизначенні, кар'єрному зростанні, відповідних умовах праці та співпрацю з постачальниками та іншими контактними групами на умовах взаємодопомоги. В роботі ідентифіковано теоретико-методичний підхід до групування індикаторів виробничого потенціалу аграрного підприємства, що на відміну від існуючих орієнтований на врахування групи факторів, до яких належать фізичні, технологічні, фінансово-економічні, логістичні та регуляторні, з орієнтацією на досягнення цілей сталого розвитку.

Важливими результатами, що характеризуються новизною, а також розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження є:

- обґрунтування інтегрованого методологічного підходу до управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств, який базується на послідовному використанні орієнтирів та конкретизації відповідних інноваційних стратегій, а також відкриватиме можливості для забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості в умовах фінансової нестабільності та воєнного стану;

- вагомим є запропонований порівняльний аналіз динаміки стану розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств України в довоєнний період та в умовах воєнного стану, з конкретизацією галузевих (рослинництво, тваринництво) та структурних (розмір аграрних підприємств) особливостей;

- уточнено понятійний апарат за рахунок визначення «виробничий потенціал аграрного підприємства», що на відміну від попередніх включає в себе виробничі ресурси, зокрема земельні площі та природні умови, технічні засоби виробництва, людські ресурси, що охоплюють кваліфікації та досвід працівників, а також організаційні структури, такі як управління та стратегії розвитку, що спільно створюють умови для ефективного та сталого виробництва агропродовольчої продукції, забезпечуючи оптимальне використання ресурсів та досягнення високого рівня конкурентоспроможності на ринку;

- на основі авторського підходу розроблена система заходів з підвищення ефективності використання основних засобів, що включає обґрунтування їх раціонального складу для різних типів аграрних підприємств, конкретизація виробничого напрямку, що спрямований на

зростання обсягів виробництва продукції, підвищення прибутковості і рентабельності підприємства.

Перелічені теоретичні, методичні та практичні результати свідчать про новаторський внесок автора в забезпечення системи інноваційно-інвестиційного розвитку агропродовольчої сфери.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методичних рекомендацій щодо розробки та впровадження механізму управління розвитком виробничого потенціалу для конкретного аграрного підприємства. Результати дисертаційного дослідження характеризуються практичною значущістю в контексті можливості використання теоретичних підходів до вивчення ефективної організації інноваційного та інвестиційного процесу на різних рівнях соціально-економічної системи. Рекомендації автора та окремі результати дисертаційного дослідження використовуються аграрними підприємствами, регіональними органами управління агропромисловим розвитком, а також у навчальному процесі, що підтверджено відповідними документами.

Розроблена модель антикризового управління розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства в умовах підвищених ризиків використовуються в роботі прийнята до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Сумської облдержадміністрації (довідка № 05-10/143 від 30.06.23 р.)

Наукові результати щодо побудови інтегрованого методологічного підходу до управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств, який базується на послідовному використанні орієнтирів та конкретизації відповідних інноваційних стратегій, а також відкриватиме можливості для забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості впроваджені у підприємствах ДГ АФ «Надія» Роменського району (довідка № 68 від 12.05.23 р.), ТОВ «Аграрне» Сумського району (довідка № 23 від 24.08.23 р.) та ТОВ «Козацьке» Конотопського району (акт про впровадження від 11.05.23 р.) Сумської області.

Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються у науково-методичному забезпеченні навчального процесу у Сумському національному аграрному університеті (Довідка про впровадження результатів дослідження у навчальний процес №1143 від 27.04.2023 р.).

Результати досліджень пройшли апробацію на 5 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

Кількість та різноплановість практичних підсумків дисертаційного дослідження свідчать про його комплексність та вагомість одержаних результатів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

За темою дисертаційної роботи Журбенко Н.М. опубліковано 12 наукових праці (11 одноосібні), із них: 6 статей у вітчизняних фахових наукових виданнях, 1 стаття у зарубіжному виданні, а також 5 публікацій в матеріалах наукових конференцій та інших виданнях. Оприлюднені в публікаціях наукові положення не викликають сумнівів, не містять протиріч з базовими положеннями економічних наук, а також з достатньою повнотою відображають сутність та зміст матеріалів дисертаційного дослідження. Винесені на захист положення наукової новизни та основні результати дослідження Н.М. Журбенко з достатньою повнотою оприлюднені у відкритому друку. Вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, що надають авторіві право публічного захисту.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Автореферат повністю відображає основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, не викликають сумнівів, не містять протиріч з базовими положеннями економічних наук, а також з достатньою повнотою відображають сутність та зміст матеріалів дисертаційного дослідження Н.М. Журбенко .

Відсутність у дисертації та наукових працях, які розкривають її результати, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Дисертаційна робота та опубліковані праці здобувача у фахових виданнях та у виданнях, що входять до міжнародних науково метричних баз даних Журбенко Н.М., пройшли експертизу в установі, де виконувалося дослідження, а також у спеціалізованій вченій раді Д 55.859.01 Сумського національного аграрного університету, де встановлено відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації роботи, опублікованих праць та використання спеціалізованого програмного забезпечення.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Не дивлячись на достатньо високий теоретико-методичний рівень підготовки дисертаційної роботи необхідно звернути увагу на наявні в ній окремі недоліки та дискусійні положення:

1. Потребує більш глибокого пояснення пункт наукової новизни «вперше» в контексті розуміння конкретних заходів антикризового управління

розвитком виробничого потенціалу аграрного підприємства в умовах підвищених ризиків, що є з позиції здобувача найбільш ефективними та відповідними для задоволення потреб споживачів та підвищення якості управління?

2. Покращила б представлення результатів дослідження деталізація які конкретні індикатори виробничого потенціалу аграрного підприємства здобувач вважає найбільш суттєвими для досягнення цілей сталого розвитку? Як вони співвідносяться з фізичними, технологічними, фінансово-економічними, логістичними та регуляторними факторами?

3. Незрозумілим та таким, що потребує конкретизації авторської позиції, яким чином розрахунок показників виробничого потенціалу враховує агрокліматичний потенціал врожайності та як це впливає на загальний обсяг виробництва відносно земельних ресурсів, трудових ресурсів, капіталу та матеріальних ресурсів? Які перспективи атворка бачить у покращенні ефективності використання основних засобів аграрних підприємствах?

4. Автором правильно визначено акценти (рис. 4.1) щодо «ромбу конкурентних переваг», який складається з елементів, які визначають потребу у нововведеннях як базису підвищення конкурентних переваг підприємства тому доречно було б з точки зору інноваційного розвитку, «ромб конкурентних переваг» характеризувати як механізм стимулювання інноваційної діяльності відокремленого бізнес-суб'єкта.

5. Виходячи з даних (рис. 2.6) як можна інтегрувати методику групування індикаторів виробничого потенціалу аграрного підприємства так, щоб вона була орієнтована на досягнення цілей сталого розвитку та враховувала фізичні, технологічні, фінансово-економічні, логістичні та регуляторні аспекти

Втім, вказані зауваження не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів вирішення формалізованої наукової проблеми та не знижують позитивної оцінки роботи в цілому.

Відповідність роботи вимогам

Наукове дисертаційне дослідження, написане національною українською мовою, виконане на достатньо високому науковому та теоретичному рівні, відповідно з діючими нормами і правилами, є завершеною науковою роботою, що відповідає вимогам МОН України.

Загальний висновок по дисертаційній роботі щодо її відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Журбенко Наталії Михайлівни на тему: «Розвиток виробничого потенціалу аграрного підприємства», виконана на актуальну тему,

є завершеним самостійним дослідженням, характеризується новизною та має теоретично-методичне та прикладне значення. Науково-обґрунтовані висновки і рекомендації в сукупності вирішують складну наукову проблему інноваційно-інвестиційної детермінанти розвитку агропродовольчої сфери економіки. Автором розкрито тему дисертації, досягнуто поставлену мету та виконано конкретизовані завдання.

Подана дисертаційна робота на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, є завершеною науковою працею, у якій отримано науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною і мають практичну цінність.

Дисертаційна робота Журбенко Н. М. повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), виконана на належному науковому рівні, повністю відповідає вимогам нормативних документів МОН України до дисертацій (зокрема, пп. 9 – 13 «Порядку присудження та позбавлення наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Офіційний опонент:

Професор кафедри промислового маркетингу
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»,
доктор економічних наук, доцент

Жанна ЖИГАЛКЕВИЧ

Підпис засвідчую

Вчений секретар
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Валерія ХОЛЯВКО